

Intézményi reformok, bővítés és alkotmányozás

Elektronikus tananyag

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült
az Európai Unió támogatásával.

Projektazonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

2020

SZÉCHENYI

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Intézményi reformok, bővítés és alkotmányozás

Miről szól ez a tananyag?

Ez a tananyag az Európai Uniót (EU) létrehozó Maastrichti Szerződés megkötése utáni másfél évtized fontosabb integrációs folyamatairól, eseményeiről szól. Számba veszi, hogy az új szerződés után milyen viták bontakoztak ki az EU jövőjéről, bemutatja az új szervezet intézményi reformjaival kapcsolatos bonyodalmakat. Kitér a 2004-ben bekövetkezett újabb bővítési hullámra is. A tananyagot az alkotmányozási kísérlet kudarca zárja.

Tanulási tipp

A tananyag tartalmának elsajátítását megkönnyíti, ha kronológiát, illetve listát készít a fontosabb eseményekről és személyekről, valamint kigyűjti magának a legfontosabb fogalmak definícióját. Legalább nagy vonalakban nem árt ismerni a korszak nemzetközi kapcsolatainak történetét.

A Maastrichti Szerződés és az aláírások

A [Maastrichti Szerződés](#) aláírásával és egyáltalán nem problémamentes ratifikálásával, valamint az [Európai Unió](#) létrejöttével az integrációs folyamat új szakaszba lépett. Nemcsak arról volt szó, hogy az új szervezet intézményrendszere átalakult és az egyes intézmények hatás-

köre módosult, hanem arról is, hogy megnyílt az út a politikai egység megteremtése felé. Az 1990-es évek közepén, a kelet-közép-európai [rendszerátalakításokkal](#) és az újabb bővítési hullámmal a háttérben az EU vonzereje megnőtt, újabb államok érdeklődtek a tagság iránt. Nyilvánvaló volt ugyanakkor, hogy a következő, várhatóan nagy létszámú bővítés előfeltétele az EU intézményrendszerének reformja lesz. Előtérbe került az a kérdés is, hogy milyen irányba fejlődjön a szervezet, mi legyen a végcél. Az 1990-es évek második felét és a 2000-es évek első éveit ezek a kardinális jelentőségű viták uralták.

Fotó forrása: <https://www.europarl.europa.eu/resources/library/images/>

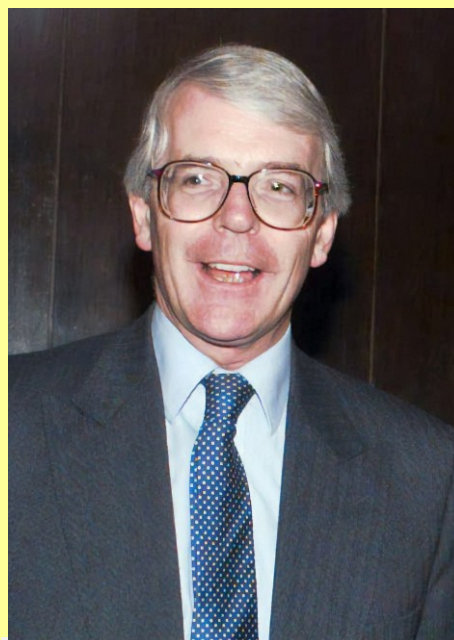
Schäuble 1990-ben Berlinben

1. Az Európai Unió jövőjéről folytatott viták és az Amszterdami Szerződés

Maastricht után az integrációs folyamat felgyorsulásába vetett remények felerősödtek. A különböző egységpárti szervezetek, mozgalmak és politikusok a továbblépés módjáról elmélkedtek. Az 1994-es európai parlamenti választások kampányában is előkelő helyet foglalt el az EU jövőjéről folytatott vita. Valójában az integráció jellegéről folytatott régi csatározások folytatódtak.

A legnagyobb figyelmet 1994 szeptemberében két német kereszténydemokrata politikus, Wolfgang Schäuble és Karl Lamers által kiadott, *Gondolatok az európai politikáról* címet viselő dokumentum keltette. A szerzők határozottan kiálltak az EU további bővítése mellett, különösen a kelet-közép-európai országokra való tekintettel, s ebből kiindulva vélték úgy, hogy a növekvő taglétszám miatt okvetlenül szükség lesz a közösségi intézményrendszer megreformálására. Hitet tettek amellett, hogy az Uniónak föderális irányba kell fejlődnie, e fejlődés motorjának pedig Franciaországnak, Németországnak és a Benelux-államoknak kell lenniük („mag-Európa”). Ezt a koncepciót leginkább az olaszok és a spanyolok bírálták, mert véleményük szerint így az ő hazájuk az EU „másodrendű” tagállamává süllyedne.

Ezzel a föderális koncepcióval szemben hangzott el néhány nappal később Leidenben a brit miniszterelnök, John Major „flexibilisebb Európát” szorgalmazó javaslata. Tükröződött benne a hagyományos brit hozzáállás: föderalizmus helyett a tagállamok csak az érdekeiknek megfelelő mértékben vegyenek részt az egyes politikákban. „Nélkülözhetetlen a rugalmasság ahhoz, hogy Európából a legjobbat hozzuk ki, és tiszteletben tartjuk a népek akaratát”, valamint „a nagyobb rugalmasság az egyetlen módja annak, hogy a 16, 20 vagy ennél is több tagállamból álló Uniót felépítsük” – nyilatkozta.

John Major

Fotók forrása:

https://www.rnz.de/politik/hintergrund_artikel,-wolfgang-schaeuble-im-rnz-interview-es-war-ein-abend-man-nicht-vergisst-_arid,478339.html; https://en.wikipedia.org/wiki/John_Major

Először fektették le uniós szinten az alapvető jogok és a diszkriminációmentesség elvét.

Lehetőség az EU alapelveit megsértő tagállam tagsági jogainak felfüggesztésére. Önálló foglalkoztatáspolitikai fejezet beillesztése. Hatékonyabb fogyasztó- és környezetvédelmi rendelkezések, a szubszidiaritás elvének következetesebb alkalmazása.

A schengeni megállapodás a közösségi joganyag (*acquis communautaire*) részévé válik, az újonnan belépők számára kötelező lesz.

A közös kül- és biztonságpolitika erőteljesebb megjelenítésére a Fő Képviselő tisztségének létrehozása.

Az Amszterdami Szerződés főbb elemei, 1997. október

A kulcskérdést az intézményrendszer megreformálása jelentette. Számos javaslat született az 1990-es évek közepén, amelyek összegzésére és a reform kidolgozására 1996 tavaszán [kormányközi konferenciát](#) hívtak össze. Ennek egyúttal a Maast-richti Szerződés előírásaival összhangban az EU működésének a felülvizsgálata és a szükséges korrekciók elvégzése is a feladatát képezte. A konferencia munkáját 1997 júniusában az [Európai Tanács](#) amszterdami értekezlete zárta le. Több előremutató indítvány született a foglalkoztatás, az egységes belső piac és az intézményrendszer hatékonyságának növelése tárgyában, de mélyreható reformokat nem sikerült kidolgozni.

Az októberben megkötött [Amszterdami Szerződés](#) tehát inkább kudarcnak, semmint igazi sikernek tekinthető. Kisebb jelentőségű rendelkezéseket ugyan elfogadtak a munkavállalással kapcsolatban vagy a schengeni rendszer működését illetően, de az egységes külpolitika megteremtésére vonatkozó erőfeszítések hiábavalónak bizonyultak. Ugyancsak nem tudtak megegyezni a közös európai hadsereg megteremtésének az elveiben. A várható újabb bővítés követelményeinek megfelelően - kisebb reformoktól eltekintve - nem tudták végrehajtani az EU intézményeinek nélkülözhetetlen átalakítását. Elfogadták viszont az [Agenda 2000](#) nevű programot a szervezet pénzügyi rendszerének átalakítására. A program a támogatások hatékonyabbá tételét és némi átstrukturálását célozta, de fenntartotta azt az elvet, hogy a tagállamok befizetései nem haladják meg a GDP-jük 1,27%-át. Amszterdam hiányosságának tekinthető az is, hogy semmit nem mond a távlati célokról, vagyis arról, hogy a közösség milyen Európát szeretne a 21. században.

Az Amszterdami Szerződés aláírásakor készült csoportkép

Feladat 1: Ki volt az a politikus, aki korábban a „mag-Európához” hasonló, „kétsebességes Európára” vonatkozó javaslatot tett? Mit neveztek „amszterdami maradvékoknak”?

Fotó forrása: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/hu/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-amsterdam>

A Nizzai Szerződés aláírásakor készült csoportkép

2. A Nizzai Szerződés intézményi reformjai és a további viták

Fél évvel az Amszterdami Szerződés után, 1998 márciusában megkezdődtek a kelet-közép-európai országok első körével a csatlakozási tárgyalások. Ezáltal még sürgetőbbé vált az EU intézményi reformja, mivel a szervezet már 15 taggal is nehezen működött. A probléma lényege abban rejlett, hogy az intézményrendszer eredetileg csupán hat tagállamra szabták, a bővítések ellenére pedig mélyreható reformokat nem hajtottak végre. Az újabb, várhatóan minden korábbinál népesebb bővítés a szükséges reformok nélkül az EU intézményrendszerének a működését veszélyeztette, előrevetítette a megbénulását.

Az új megállapodás előkészítésére szokásos módon 2000 februárjában kormányközi konferencia ült össze, mely decemberben, az Európai Tanács nizzai értekezletén fejezte be a munkáját. Rendkívül heves és feszült tárgyalásokat követően az utolsó pillanatban sikerült megegyezni az új szerződés részleteiről.

Az egyik fontos esemény az Alapvető Jogok Chartájának a kihirdetése volt politikai nyilatkozat formájában. A chartát még 1999 nyarán fogadta el az ET kölni ülése, miután a Parlament és a Bizottság tagjaiból álló 62 tagú Konvent kidolgozta. Tartalmazta az emberi méltóságra, a szabadságjogokra, az egyenlőségre, a szolidaritásra, az állampolgári jogokra és az igazságosságra vonatkozó általános rendelkezéseket. Egyelőre azonban még nem vált az új szerződés kötelező érvényű részévé.

A 2001. február 26-án aláírt [Nizzai Szerződés](#) a három legfontosabb uniós intézmény működését reformálta meg, s tette ezáltal az egész szervezetet alkalmassá arra, hogy akár 25-30 taggal is működőképes maradjon. Az EU legfontosabb döntéshozó intézményének, az [Európai Unió Tanácsának](#) (Tanács) a döntéshozatali mechanizmusát oly módon alakították át, hogy egy döntés elfogadásához innentől szükség volt az ún. [szavazati súlyok](#) minősített többségére, a tagállamok egyszerű többségének támogatására, továbbá arra, hogy a támogató tagállamok összesített népessége meghaladja az EU összlakosságának 62%-át. A döntéslőkészítő, ellenőrző funkciót ellátó Európai Bizottság esetében úgy döntöttek, hogy 2005-től minden tagállam egy főt delegáljon. A döntéshozatalban egyre nagyobb szerepet játszó Európai Parlament létszámát 27 tagállam esetén 732 főben maximalizálták és újabb területekre terjesztették ki a minősített többségi szavazás elvét a konszenzus helyett. Elfogadták a „[megerősített együttműködés](#)” elvét, amely lehetővé tette, hogy azok a tagállamok, amelyek ezt akarják, bizonyos területeken gyorsabban haladjanak az integráció útján („mag-Európa”, „kétsebességes Európa”). A változtatásokat részletesebben ld. [itt](#), a szerződés meg-

kötéséről és értékeléséről pedig tekintse meg ezt a [videót](#)!

Fischer és Schröder 2003-ban a Bundestagban

Miközben zajlott a Nizzai Szerződés előkészítése, folytatódott az európai integráció jövőjéről folytatott vita. [Joschka Fischer](#) német külügyminiszter 2000. május 12-én a Humboldt Egyetemen tartott, nagy visszhangot kiváltó beszédében (*Quo vadis, Európa?*) hitet tett az európai föderáció megteremtése mellett, amelyet törvényhozó és végrehajtó hatalommal felruházott európai parlament és kormány vezet. Világossá tette ugyanakkor, hogy a nemzetállamok nem tűnhetnek el. Több lehetőséget is felvázolt a föderáció megteremtésére, de azt is kijelentette, hogy bizonyos problémák megoldása (az integráció és a nemzeti szuverenitás viszonya, az EU átláthatósága, francia-német együttműködés fenntartása) azonnali lépéseket követel. Szükségesnek tartotta alkotmány elfogadását a közösség számára. (A beszédet angolul ld. [itt](#).)

Fischer felvetésére többen is reagáltak, például [Jacques Chirac](#) francia köztársasági elnök („A mi Európánk”, 2000. június 27.), [Gerhard Schröder](#) német kancellár (2001. április 30.), [Lionel Jospin](#) francia miniszterelnök (2001. május 28.) és mások. Míg a németek inkább a föderatív berendezkedést szorgalmazták,

addig a franciák a nemzetállamok Európája mellett kardoskodtak, de az ellentétek nem tűntek áthidalhatatlannak. Az alkotmány elfogadásának ötletét mindannyian támogatták. (Ezeknek a vitáknak a részleteit ld. Imre Gabriella *Lendületben a tandem...* című cikkének 9-12. oldalát [itt](#).)

Chirac és Jospin az Európai Tanács 1997-es strasbourgi ülésén

Képek forrása: <https://www.domradio.de/bild/2003-gerhard-schroeder-r-verfolgt-gemeinsam-mit-joschka-fischer-l-und-peter-struck-die-debatte>;
https://www.larousse.fr/encyclopedie/images/Jacques_Chirac_et_Lionel_Jospin/1004457

Érdekesség: Joschka Fischer magyar gyökerekkel is rendelkezik, hentes apjának családja több nemzedék óta Magyarországon élt. Keresztneve a József név magyar Jóska becézésének németes formája. Szüleit a második világháború után, 1946-ban Budakesziről telepítették ki, de ő már a németországi Gerabronnban született 1948-ban. A baden-württembergi Langenburgban telepedtek le. Fischer fiatalon baloldali nézeteket vallott és aktív szerepet játszott az 1968-as nyugatnémet diákeseményekben, később a környezetvédő zöld mozgalom aktivistája lett. Zöldpárti politikusként 1994-ben lett a Bundestag képviselője.

Feladat 2: Mit nevezünk szavazati súlynak? Mit hívtak „megerősített együttműködésnek”?

3. A keleti bővítés

A kelet-európai volt államszocialista országok közösségi tagsága voltaképpen a rendszerváltások óta napirenden volt. A demokratizálódó és [piacgazdaságra](#) átérő államok idejekorán jelezték, hogy teljes jogú tagságot szeretnének az Európai Unióban, amit a szervezet sem utasított el, hiszen ez perspektivikusan földrészünk egyesülését jelenthette. A tagságig azonban hosszú út vezetett, jó néhányan pedig még mindig várnak a bejutásra.

A közép-európai országok a Szovjetunióval összhangban sokáig nem vettek tudomást a különböző integrációs szervezetek létéről. Csak az 1980-as évek végén, a reformok megindulása után vették fel a kapcsolatot az Európai Közösségekkel, amiben Magyarország és Lengyelország élenjárt. A rendszerváltozások után az EK [társulási szerződéseket](#) kötött ezekkel az országokkal (hazánkkal 1991 decemberében), amelyeket - megkülönböztetve a többi társulási szerződéstől - Eu-

rópai Megállapodásoknak nevezték. 1993 júniusában az EU közzétette a [koppenhágai kritériumokat](#), azt a feltételrendszert, amelyet minden újonnan csatlakozónak teljesítenie kellett. Ezek a következők:

- » 1. demokrácia és törvényesség, az emberi és kisebbségi jogokat garantáló intézmények stabilitása;
- » 2. működőképes és az EU-ban jellemző éles verseny nyomását állni képes piacgazdaság;
- » 3. a tagsággal járó kötelezettségek teljesítése és a politikai, valamint a pénzügyi unió céljainak elfogadása;
- » 4. az EU intézményi és jogrendszerének ([acquis communautaire](#)) elfogadása.

Miután a magyar kormány úgy ítélte meg, hogy az ország ezeket a feltételeket teljesíti, 1994. április 1-jén benyújtotta a csatlakozási kérelmét, amit hamarosan más térségbeli országok is követték. Az EU döntött arról, hogy támogatni fogja a csatlakozási folyamatot, 1994-ben például elküldte a csatlakozni vágyóknak az ún. *Fehér Könyvet*, mely az egységes belső piac előírásait tartalmazta. Jelezte ugyanakkor, hogy a tárgyalások csak az 1996-ban elinduló kormányközi konferencia befejeződése után fél évvel indulhatnak el. Miután 1996 tavaszán több ezer kérdésből álló dokumentumot juttattak el a közép-európai fővárosokba (Budapest ezt rekordidő alatt megválaszolta), 1997 nyarán a Bizottság ún. [országvéleményeket](#) tett közzé, amelyekben értékelte a csatlakozók felkészültségét. Ez alapján Ciprus mellett Magyarországgal, Lengyelországgal, Csehországgal, Szlovéniával és Észtországgal javasolta megkezdeni a csatlakozási tárgyalásokat. A tárgyalásokat 1998. március végén indították el, az uniós joganyag átvételéről folytatott konkrét megbeszélések pedig az ősszel kezdődtek.

1999 decemberében az Európai Tanács helsinki értekezlete határozott arról, hogy 2000-ben újabb jelentkezők kezdenek el a tárgyalásokat: Málta, Szlovákia, Bulgária, Románia, Lettország, Litvánia. Úgy tervezték, hogy a megbeszéléseket 2002 végéig befejezik. Az EU 2002-ben értékelte az előrehaladást és megbecsülte a bővítés várható költségeit, melyek nagy része a mezőgazdaságot érintette. Az ET októberben megnevezte azt a tíz országot, amelyekkel a csatlakozási tárgyalások még abban az évben lezárhatók lesznek. 2002. decem-

Medgyessy Péter miniszterelnök és Kovács László külügyminiszter aláírja a magyar csatlakozási szerződést

ber 12-13-án az ET koppenhágai értekezlete lezárta a tárgyalásokat. 2003 áprilisában a bővítést az Európai Parlament is megszavazta. Magyarországon 12-én tartottak **referendumot** a tagságról, a 45%-os részvétel mellett az „igen” szavazatok 83%-os többségbe kerültek. A több mint ötezer oldalas csatlakozási szerződés aláírására ünnepélyes keretek között 2003. április 16-án került sor Athénban. Miután a ratifikációk gördülékenyen lezajlottak, 2004. május 1-jén lezajlott a keleti bővítés, az EU 25 tagúra bővült. Három évvel később, 2007. január 1-jén Románia és Bulgária is csatlakozott. A belépésnek a gazdaságin túl leginkább politikai jelentőségét emelték ki akkoriban: Európa hosszú évtizedek után újraegyesült.

A Magyar Posta által az uniós csatlakozás tiszteletére kiadott bélyegblokk

Képek

forrása:

https://hvg.hu/itthon/20161024_kovacs_laszlo_szerint_az_mszp_egyedul_nem_tudja_lenyomni_a_kormanyt;

<https://keptar.oszk.hu/html/keportal/index.phtml?id=68759>

Érdekesség: A magyar tagságról szóló népszavazást a kormány kezdeményezésére még a szerződés aláírása előtt megtartották, még hozzá a legújabb kori demokrácia történetében egyedülálló módon szombati napon.

A szavazólapon ez a kérdés szerepelt: „Egyetért-e azzal, hogy a Magyar Köztársaság az Európai Unió tagjává váljon?” Az összes parlamenti párt az „igen” mellett kampányolt, a belépés ellen a Magyar Igazság és Élet Pártja és a Munkáspárt lépett fel.

Feladat 3: Nézzen utána annak, hogy az országvélemények Magyarország esetében jellemzően mit tartalmaztak!

4. Az alkotmányozási kísérlet kudarca

A föderációpártiak régi törekvése volt az, hogy Európa számára alkotmányt fogadjanak el. Ez azonban csak a Maastrichti Szerződés megkötése után vált reális lehetőséggé, amikor a politikai egység célkeresztbe került. A közös gondolkodást ösztönözték az EU jövőjéről kibontakozó viták, az újabb bővítési hullámok, főképpen pedig az intézményrendszer megreformálásának Nizzában ki-csúcsosodó folyamata.

Az alkotmány kidolgozása a Nizzai Szerződés megkötése után kezdődhetett el. Az Európai Tanács 2001 decemberében a belgiumi Laekenben ült össze, ahol döntött az alkotmány tervezetét kidolgozó [Európai Konvent](#) összehívásáról. A 105 tagú testület élére, amelyben a tagállamok és a tagjelölt országok mellett a Parlament és a Bizottság is képviseltette magát, hosszas viták után a volt francia köztársasági elnököt, az európai egység elkötelezett hívét, [Valéry Giscard d'Estaing](#)-t választották meg. A Konvent az első ülését 2002 februárjában tartotta Brüsszelben, tevékenysége mindvégig nyilvános volt. Giscard d'Estaing 2003 júniusában mutatta be a Konvent munkájának gyümölcsét, az [Európai Alkotmányos Szerződés](#) (EASZ) tervezetét az ET athéni ülésén. A tervezetet az ősz folyamán kormányközi konferencia is megvitatta, majd 2004 nyarán elfogadásra került. Az EASZ-t ünnepélyes keretek között október 29-én írták alá Rómában.

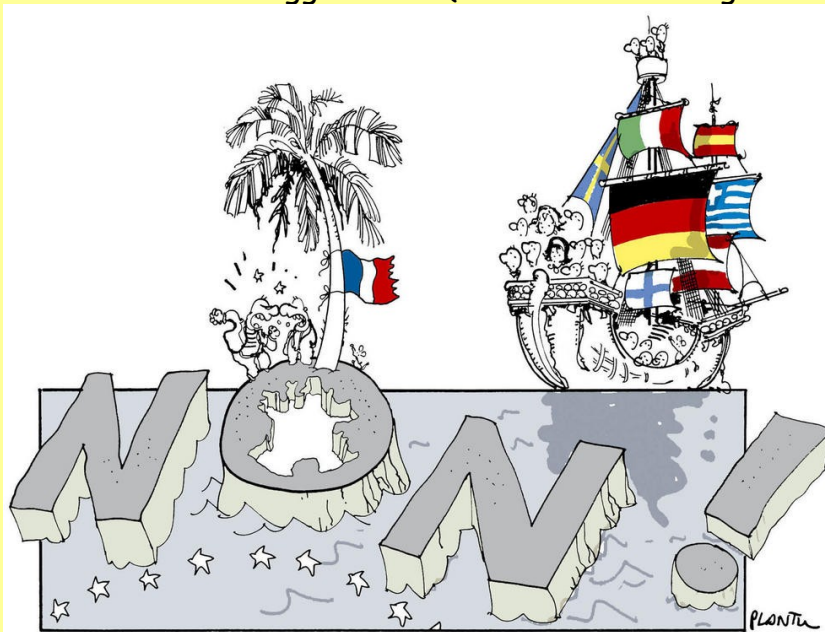
Csoportkép az EASZ római aláírása után, 2004. október 29-én

Az [alkotmány](#) nem volt más, mint az addigi alapszerződések tömörített összefoglalása, amelyet néhány rendkívül fontos intézményi-politikai reform egészített ki az integrációs folyamat továbbvitele érdekében. A korszakos jelentőségű dokumentum bevezetőjében megfogalmazták az EU alapvető értékeit, a szabadságot, a demokráciát, a jogállamiságot. Világosan leszögezik, hogy a szervezet

célja a béke és a népek jólétének előmozdítása, ezenkívül törekszik a kulturális és nyelvi sokféleség, a nemzeti identitások tiszteletben tartására.

Ami az intézményi változtatásokat illeti, az Európai Parlamentet a döntéshozatal tekintetében egyenrangúnak nyilvánították a Tanáccsal, innentől együtt gyakorolják a törvényhozási és költségvetési jogokat. Döntöttek arról, hogy 2009 után az EP maximális létszáma 750 lesz (azóta is annyi). Az Európai Tanács szerepe tovább nőtt, s jelentős változás volt, hogy az EASZ értelmében az élére két és fél éves időtartamra elnököt kell választani, akinek a mandátuma egyszer meghosszabbítható. Az ET felveszi tagjai közé a Bizottság elnökét, továbbá egy ugyancsak újonnan létrehozott tisztség, az EU külügyminisztere viselőjét, aki egyesíti az addigi külügyi biztos és a kül- és biztonságpolitikai főképviselő feladatkörét. A külügyminisztert a miniszteri Tanács választja, a Bizottság elnöke pedig jóváhagyja. Egyszerűsödött a Tanács döntési mechanizmusa, bevezették ugyanis a kettős többségi elvet, amelynek értelmében egy határozattervezet elfogadásához szükség van a tanácsi tagok 55%-ának (legalább 15 tagállamnak) a támogatására, valamint arra, hogy a támogató országok összesített lakossága meghaladja az EU összlakosságának 65%-át (55+65%-os szabály). A Bizottságban 2014-ig mindenképpen marad az „egy ország – egy biztos” elv.

Magyarország szorgalmazására bekerült a dokumentumba „a kisebbséghez tartozó személyek jogainak” védelme. Az eddigi szerződésekből hiányzott, most azonban bekerült az EU-ból való kilépés lehetősége. Hogy ez a következő évtized végén Nagy-Britannia esetében megvalósul, senkinek sem fordult meg a fejében. Azt is rögzítették, ha egy tagállam megsérti az EU alapvető értékeit, a tagságát akár fel is lehet függeszteni. (Az EASZ összefoglalását lásd [itt](#).)

Plantu karikatúrája a *Le Monde*-ban az EU-ról folytatott heves franciaországi vitákról és a francia elutasításról

Az EASZ aláírása az integrációs folyamat töretlen folytatását ígérte, további előrehaladást a politikai egység felé. A kijózanodás azonban nem váratott magára sokáig, ugyanis az alkotmányt minden tagállamnak ratifikálnia kellett ahhoz, hogy hatályba lépjen. Franciaországban, az európai egység élharcosában a ratifikációt népszavazás kellett, hogy elvégezze. A

2005. május 29-i referendum azonban az integrációpártiak számára keserű csalódást és megdöbbenést okozott: 70%-os részvételi arány mellett a választók 54,8%-a nemmel szavazott. Fokozta a bénultságot, hogy néhány nappal később a szintén alapító tag Hollandiában a 63%-os részvétel mellett megrendezett referendum egyértelmű, 61,7%-os többséggel szintén elutasította az EASZ-t. Még ha nyilvánvaló is volt, hogy belpolitikai okok is meghúzódtak a háttérben, nem lehetett tagadni, hogy az „Európa-projekt” léket kapott. Az alkotmány nem léphetett hatályba, s úgy tűnt, az egész integrációs folyamat válságba kerül, az EU jövője pedig megkérdőjeleződik. A szervezet számára nem maradt más hátra, mint megtalálni a krízisből kivezető utat

Képek forrása:

https://www.cvce.eu/en/obj/group_photo_taken_at_the_signing_of_the_constitutional_treaty_rome_29_october_2004-en-cb4119c2-14e3-485f-b03e-7f80f312a7b0.html;

https://www.cvce.eu/obj/caricature_de_plantu_sur_le_refus_de_la_france_de_ratifier_le_traite_constitutionnel_europeen_2005-fr-8d83f2e8-d46d-40ac-9751-a6894a594167.html

Feladat 4: Nézzen utána, hogy Magyarországot kik képviselték az Európai Konventben! Ez a [dokumentum](#) segít. Vajon hazánk ratifikálta-e az alkotmányos szerződést?

Részösszefoglalás, ismétlés: 9. lecke, 9. részösszefoglalás.wmv

Ellenőrző feladatok: 9. lecke, 9. ellenőrző feladatok.htm, Szerződések és reformok.htm, Keresztretjvény.htm

Ajánlott irodalom a téma iránt érdeklődőknek

♠ J. NAGY LÁSZLÓ: *Az európai integráció politikai története*. JATEPress, Szeged, 2005.

♥ ARATÓ KRISZTINA - KOLLER BOGLÁRKA: *Európa utazása. Integrációtörténet*. Gondolat Kiadó, Budapest, 2015.

♣ GORDOS ÁRPÁD - ÓDOR BÁLINT: *Az Európai Alkotmányos Szerződés születése. Tanulmányok - dokumentumok*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2004.

♦ ANGYAL ZOLTÁN: Az európai alkotmányos szerződés ratifikációs válsága, avagy a közvetlen demokrácia és az integráció kollíziója. *Sectio Juridica et Politica*, Miskolc, Tomus XXV/1. (2007) 175-190. https://matarka.hu/koz/ISSN_0866-6032/tomus_25_1_2007/ISSN_0866-6032_tomus_25_1_2007_175-190.pdf